

**Кімге:** Ұлытау ауданының әкімінің аппараты, Ұлытау ауданының әкімі  
Мырзабеков Аманжол Батырбекұлына.

**Автор:** «Ұлытау ауданының жұмыспен қамту және әлеуметтік  
бағдарламалар бөлімі» ММ-сінің бас маманы: Жасұлан Дильназ  
Жасұланқызы

**Күні:** 22.04.2025ж

## **АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА**

**Тақырып:** Ұлытау ауданындағы газдандыру мәселесі: тұрғындардың өмір сапасын арттыру жолдары

**Кілт сөздер:** газдандыру, инфрақұрылым, өмір сапасы, Ұлытау ауданы, экология.

### **Кіріспе**

Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық даму бағыттарының бірі – шалғай аймақтардың инфрақұрылымын жақсарту. Ұлытау ауданы — тарихи және мәдени тұрғыдан маңызды өңір, алайда бүгінгі күнде оның кейбір ауылдарында инженерлік-коммуналдық желілер, соның ішінде табиғи газ жүйесі жетіспейді. Тұрғындар көмір мен отын жағып, пешпен жылынуға мәжбүр. Бұл жағдай экологиялық, әлеуметтік және экономикалық жағынан бірқатар мәселелер тудырады. Осы аналитикалық жазбада Ұлытау ауданындағы газдандыру мәселелері, оның тұрғындардың өмір сапасына әсері, шешу жолдары мен халықаралық тәжірибе негізінде ұсыныстар қарастырылады.

Қазақстанның аймақтық дамуы – елдің әлеуметтік-экономикалық тұрақтылығының негізі. Елбасы мен Президенттің бірнеше стратегиялық құжаттарында елді мекендердің инфрақұрылымдық жағдайын жақсарту, соның ішінде табиғи газға қолжетімділікті арттыру – басты бағыттардың бірі ретінде көрсетілген[1]. Алайда еліміздің кейбір аймақтарында бұл мәселе әлі де өзекті. Соның бірі – жаңадан құрылған Ұлытау облысына қарасты Ұлытау ауданы. Ұлытау ауданындағы газдандыру мәселесі бірнеше жылдар бойы көтеріліп келе жатқанымен, нақты нәтиже баяу көрінуде. Тұрғындар әлі күнге дейін өз беттерімен жылыту мәселесін шешуге мәжбүр.

Ұлытау – тарихи және рухани құндылықтарға бай, еліміздің географиялық орталығында орналасқан, әлеуметтік-экономикалық әлеуеті жоғары аймақ. Алайда, өңір тұрғындарының күнделікті өмірінде кездесетін қиындықтар, оның ішінде отын-энергетика ресурстарына шектеулі қолжетімділік – үлкен мәселе. Әсіресе, қыс айларында тұрғындардың пеш жағып, көмір тасып, отын дайындауға мәжбүр болуы, бұл өңірдің дамуына тежеу болуда. Мұндай жағдай әсіресе зейнет жасындағы адамдар мен

көпбалалы отбасыларға айтарлықтай ауыртпалық түсіреді. Бұған қоса, көмірді пайдалану — экологиялық тұрғыдан тиімсіз, ауаға бөлінетін түтін мен зиянды заттар аймақтың экологиялық ахуалына кері әсер етеді.

Қорыта келе, газдандыру – тұрғындардың өмір сапасын жаңа деңгейге көтеретін басты құрал. Сондықтан бұл мәселені тек инженерлік инфрақұрылым ретінде емес, әлеуметтік саясаттың маңызды бөлігі ретінде қарау қажет. Аймақтың тұрақты дамуы мен халықтың әл-ауқаты үшін газбен қамтамасыз ету мәселесін жедел әрі тиімді шешу – бүгінгі күннің маңызды міндеті.

### **Негізгі бөлім:**

Ұлытау ауданы — Қазақстанның орталық бөлігінде орналасқан, тарихи маңызға ие, бірақ инфрақұрылымдық жағынан артта қалған өңірлердің бірі. Соның ішінде ең өзекті мәселелердің бірі — тұрғын үйлердің газ жүйесіне қосылмауы. Қазіргі таңда аудан тұрғындарының көпшілігі қыс мезгілінде жылыну үшін көмір немесе ағаш пайдаланып отыр. Бұл мәселе тек тұрмыстық деңгейдегі қиындықты емес, сонымен қатар әлеуметтік, экономикалық және экологиялық салдарларды да қамтиды. Ұлытау ауданына қарасты бірқатар ауылдарда орталық газ желісі әлі күнге дейін жоқ. Халық қыс мезгілінде көмір қолдануға мәжбүр. Бұл еңбек, уақыт және қаржы шығынын арттырады. Пеш жағу әсіресе егде жастағы тұрғындар мен көпбалалы отбасыларға ауыр тиеді.

Көмірмен жылыну адам денсаулығына зиян, өйткені түтін мен көмірқышқыл газы үй ішіне жиналып, тыныс алу жолдарына кері әсерін тигізеді. Егде жастағы тұрғындар мен денсаулығы нашар адамдар үшін бұл — үлкен қауіп. Сонымен қатар, көмірді сатып алу, тасымалдау, сақтау — отбасы бюджетіне айтарлықтай шығын келтіреді. Орташа есеппен бір үй қыс бойы 4-5 тонна көмір пайдаланады, бұл — 120-150 мың теңге аралығында. Ал бұл қаржыға газбен жабдықталған жағдайда бір айлық төлем ғана төленіп, қалған қаражат үнемделетін еді.

Газдандырудың артықшылықтары:

- Жылыту процесінің автоматтандырылуы;
- Ауаның ластану деңгейінің төмендеуі;
- Уақыт пен физикалық күш үнемдеу;
- Отбасы бюджетіне оң әсер ету;
- Өрт қауіпсіздігінің артуы.

Газдандыру — бұл тұрғындар үшін қауіпсіз, ұзақмерзімді және экологиялық таза шешім. Газ пештері қауіпсіз, автоматты басқару жүйесімен жабдықталады, әрі түтін шығармайды. Бұл — ауа сапасының жақсаруына, тыныс жолдары ауруларының азаюына тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, тұрғындардың уақыты мен күшін үнемдейді, өйткені пеш жағу мен күл шығару секілді ауыр жұмыстар жойылады. Осылайша, өмір сапасы артады,

ауылда тұру қолайлы бола бастайды. Ұлытау ауданына газ тарту — экономикалық тұрғыдан да тиімді. Газ жүйесінің енгізілуі жаңа жұмыс орындарын ашуға, шағын кәсіпкерлікті дамытуға ықпал етеді. Мысалы, наубайханалар, дәмханалар, шеберханалар газсыз жұмыс істеуде көп шығын жұмсайды немесе мүлдем қызметін тоқтатуға мәжбүр. Газбен қамтамасыз етілсе, бұл салада шағын және орта бизнесті дамыту мүмкіндігі артады.

Қорыта айтқанда, Ұлытау ауданын газдандыру – тұрғындардың өмір сүру деңгейін жақсартудың, өңірдің экологиялық қауіпсіздігін арттырудың, әлеуметтік теңдік пен өңірлік дамуды қамтамасыз етудің негізгі жолы болып табылады. Бұл мәселенің шешімі кешіктірілмей қолға алынуы тиіс.

### **Халықаралық тәжірибе**

Газдандыру мәселесі тек Қазақстанда ғана емес, көптеген елдерде де өзекті болды. Әсіресе шалғай ауылдарды табиғи газбен қамтамасыз ету көптеген мемлекеттерде стратегиялық деңгейде шешілген. Дамушы елдерде шалғай ауылдарды газдандыру арнайы мемлекеттік бағдарламалар арқылы жүзеге асырылады. Мысалы, Түркияда ауылдық жерлерге газ жеткізу үшін «Doğalgaz Seferberliği» атты мемлекеттік бағдарлама іске қосылды. Бұл бағдарлама арқылы елдің 81 провинциясының 75%-нан астамы газбен қамтамасыз етілді. Мемлекет газ тарту инфрақұрылымының құрылысын субсидиялап, тұрғындарға жеңілдетілген тариф ұсынады екен[2]. Польша мен Румынияда шалғай аймақтар үшін жылжымалы газ резервуарларын қолдану арқылы тұрғындарға қолжетімділік қамтамасыз етілген. Польшада шалғай елді мекендерге газ жеткізу үшін модульдік газ қоймалары мен автоцистерналар арқылы тасымалданатын компримирленген табиғи газ (CNG) жүйесі қолданылады[3]. Бұл – құбыр тартуға мүмкіндік жоқ немесе тым қымбат аймақтар үшін тиімді шешім болды.

Грузияда да газдандыру ұлттық басымдықтардың бірі ретінде қарастырылып, соңғы онжылдықта халықтың 80%-ы газбен қамтылды. Мұнда жеке инвестициялар мен халықаралық донорлық көмектер арқылы бұл жұмыс жүргізілді[4].

Осы елдердің тәжірибесі Қазақстанның, соның ішінде Ұлытау ауданының газдандыруына үлгі бола алады. Шетелдік модельдерді икемдеп, жергілікті жағдайға бейімдеу арқылы тиімді әрі жедел шешімдер қабылдауға болады.

### **Ұлытау ауданында қазіргі жағдайда жасалып жатқан жұмыстар**

2023 жылдан бастап Ұлытау облысы әкімдігі тарапынан газдандыру бойынша жоспарлар құрылып, нақты қадамдар жасалуда[5.1]. Алайда газдандыру мәселесі бойынша нақты жұмыстардың жүргізілуі баяу

қарқынмен дамып келеді. Дегенмен, бұл бағытта алғашқы қадамдар жасалып жатқанын атап өткен жөн.

Біріншіден, Ұлытау ауданының әкімдігі мен облыстық энергетика және ТКШ басқармасы тарапынан газдандыру бойынша техникалық-экономикалық негіздеме (ТЭН) әзірленіп жатыр. Бұл құжат өңірге табиғи газды жеткізу жолдарын, қажет инфрақұрылымды, қаржыландыру көлемі мен қайтарымдылығын бағалауға бағытталған[5.2]. Аталған құжатсыз құрылыс жұмыстарының басталуы мүмкін емес, сондықтан бұл — маңызды бастапқы кезең.

Екіншіден, “Жезқазған – Қызылорда – Бейнеу” магистралды газ құбырының бойымен Ұлытау өңіріне тармақ жасау мәселесі қарастырылуда. Аталған жоба іске асқан жағдайда, Жезқазған арқылы газ Ұлытау ауданына жеткізіліп, одан әрі ауылдық округтерге таратылатын болады[6]. Бұл — ұзақмерзімді әрі ауқымды жоба, сондықтан ол бірнеше кезеңде іске асуы мүмкін.

Үшіншіден, аудан орталығында пилоттық режимде сұйытылған газ баллондарын пайдалану енгізіліп келеді. Бұл толыққанды газдандыру болмағанымен, тұрғындардың өмірін біршама жеңілдетуге бағытталған уақытша шешім ретінде қарастырылады[5.3]. Алайда мұндай әдіс барлық тұрғындар үшін тиімді емес, себебі баллондарды тасымалдау, ауыстыру және қауіпсіз сақтау мәселелері туындайды.

Төртіншіден, тұрғындар арасында ақпараттық түсіндіру жұмыстары да қолға алынуда. Газ орнатудың тиімділігі, қауіпсіздік шаралары, болашақта тариф жүйесі қалай қалыптасатыны жөнінде жиналыстар мен кездесулер өткізілуде. Бұл — халықтың жаңашылдыққа дайын болуын қамтамасыз ететін маңызды әлеуметтік жұмыс.

Қазіргі таңда кедергілер:

- Қаржылық ресурстардың жеткіліксіздігі;
- Техникалық инфрақұрылымның дайын болмауы;
- Географиялық ерекшеліктер;
- Бюрократиялық кедергілер.

Жалпы алғанда, Ұлытау ауданында газдандыру мәселесі бойынша шешімдер қабылданып жатқанымен, олардың нақты іске асуына уақыт, қаржы және жүйелі жұмыс қажет. Аудан тұрғындары бұл бастамаларға үмітпен қарап отыр. Мемлекет тарапынан қолдау мен бақылау үзілмесе, алдағы 2–3 жылда нақты нәтижелерге қол жеткізуге болады.

## **Қорытынды**

Жоғарыда айтылғандай, газдандыру — қауіпсіз, ыңғайлы және экологиялық таза шешім. Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, көптеген елдер шалғай аймақтарды газбен қамтамасыз етуде түрлі әдістерді (магистралды құбыр, CNG, сұйытылған газ) қолданып, оң нәтижелерге қол

жеткізген. Бұл тәжірибе Қазақстанда, оның ішінде Ұлытау өңірінде де сәтті бейімделуі мүмкін.

Қазіргі таңда аудан әкімдігі тарапынан алғашқы жұмыстар басталып, техникалық-экономикалық негіздемелер әзірленіп, инвесторлар тарту жұмыстары жүріп жатыр. Бұл — үмітке жол ашатын алғашқы қадамдар.

Ең бастысы, бұл мәселе жергілікті деңгейде қалмауы керек. Газдандыру – мемлекеттің халық алдындағы әлеуметтік жауапкершілігінің айқын көрінісі. Ұлытау сияқты тарихи әрі стратегиялық маңызды аудан тұрғындарының да заманауи әрі қауіпсіз өмір сүруге толық құқығы бар. Сол себепті бұл мәселені жедел шешу – ел болашағы үшін маңызды қадамдардың бірі.

## **Ұсыныс**

Ұлытау ауданын газдандыру мәселесін тиімді шешу үшін келесі нақты ұсыныстарды ұсынуға болады:

### **1. Газдандыру жобасына республикалық деңгейде қолдау көрсету**

Ұлытау өңірі – жаңадан құрылған облыстың орталығы ретінде дамуға лайық аймақ. Сондықтан газдандыру мәселесі тек жергілікті емес, республикалық деңгейдегі стратегиялық міндет ретінде қарастырылуы тиіс. Бұл бағытта Үкімет тарапынан арнайы мемлекеттік бағдарлама қабылданып, Ұлытау облысы мен оның аудандарына газ тартуға қаржы бөлінуі қажет.

### **2. Қолданыстағы магистралды газ құбырларымен байланыстыру**

Жезқазған арқылы өтетін магистралды газ желісінен Ұлытау ауданына тармақ жасау мүмкіндігін техникалық және қаржылық жағынан мұқият зерттеп, осы бағыттағы жобаны іске асыруға басымдық берілуі керек.

### **3. Халыққа ақпараттық түсіндіру жұмыстарын күшейту**

Газ жүйесімен жұмыс істеу, қауіпсіздік шаралары мен тариф мәселелері бойынша тұрғындар арасында түсіндіру жұмыстары жүргізілуі тиіс. Бұл – тұрғындардың жаңа жүйеге бейімделуіне көмектеседі.

### **4. Мемлекеттік-жекеменшік әріптестік арқылы инвестор тарту**

Жеке компанияларды газдандыру процесіне тарту арқылы жобаға қарқын беруге болады. Бұл ретте мемлекет тарапынан жеңілдіктер мен кепілдіктер қарастырылуы керек.

Осы ұсыныстар іске асқан жағдайда Ұлытау ауданында өмір сүру сапасы айтарлықтай жақсарып, өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына серпін беріледі.

## **Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігі. (2023). Қазақстандағы газдандыру бағдарламасы туралы есеп. Нұр-Сұлтан: ҚР Энергетика министрлігі.
2. Ministry of Energy and Natural Resources of Turkey. (2022). Natural Gas Distribution Projects in Rural Areas.
3. Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo (PGNiG). (2021). Gasification of rural areas in Poland: Strategic plan and results.
4. Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. (2021). National Gasification Plan of Georgia.
5. Ұлытау облысы әкімдігінің ресми сайты. (2024). Инфрақұрылымдық даму жоспарлары мен жобалары. [www.ulytau.gov.kz](http://www.ulytau.gov.kz)
6. Egemen Qazaqstan газеті. (2023). Ұлытауды газдандыру мәселесі – күн тәртібінде. <https://egemen.kz>